

TUINVOGELS

AFLEVERING 14
VRIJDAG 13 JANUARI 2012

DOELSTELLINGEN

Na het zien van de aflevering en het werken met het begeleidend materiaal kunnen de kinderen:

- vertellen wat wintergasten, zomergasten en standvogels zijn;
- vertellen dat vogels aanpassingen hebben om warm te blijven;
- vertellen dat er in de winter voor vogels moeilijk voedsel te vinden is en dat sommige vogels hierop zijn aangepast, bijvoorbeeld door verandering in voedselkeuze;
- aangeven hoe je vogels in de winter kunt helpen;
- vogels observeren en enkele tuinvogels herkennen en benoemen.

Sluit aan bij kerndoelen 40, 41 en 45.

LESVERLOOP

Voor het kijken

Greinst uw klas direct aan een schooltuin, dan ligt de introductie van dit thema voor het grijpen: kijk samen naar buiten. Zijn er vogels te zien? Hoe zouden die vogels heten? Het is winter, hebben de vogels het koud? Of hebben ze andere problemen? Misschien hangen er wel pindasnoeren en vetbollen. Maar ook als de klas op de straat uitkijkt zijn er misschien wel vogels te zien (duiven, meeuwen, kauwen) en kunt u vragen over vogels stellen. Waarom zien we er nu geen? Zijn er leerlingen met een tuin? Zien ze daar meer vogels? Helpen ze die een handje?

HET LEERLINGENBLAD

PAGINA 3

Op de foto staat een fraaie, overdekte voedertafel die goed bezocht wordt door merels (drie mannetjes), drie koolmezen en nog een vogel die moeilijk thuis te brengen is (mogelijk ook een merel). De dikke laag sneeuw maakt het nut van het dakje direct duidelijk. Ook is deze foto te gebruiken om een klassengesprek te houden als inleiding (zie ook 'Voor het kijken') of later om met terugwerkende kracht de vogels te benoemen.

Het tv-programma

Presentatrice Mylène Gordinou de Gouberville is in een weiland ganzen en eenden aan het fotograferen. Deze vogels blijken wintergasten te zijn. Ze overwinteren in Nederland. Mylène legt uit hoe vogels zijn aangepast aan de kou. Maar het fotograferen is niet zo eenvoudig. Gelukkig komt ze een professionele fotograaf tegen. Samen gaan ze vogels in een tuin fotograferen. Een stuk eenvoudiger. Hier zijn in de winter vooral standvogels te zien. Presentator Jurre Bosman legt uit hoe je vogels in de tuin kunt helpen door bijvoorbeeld een voedertafel te maken met daaraan vetbollen of pindasnoeren. Tuinvogeltips kunt u vinden op www.nieuwsuitdenatuur.nl.

Na het kijken

Natuurlijk is het nu een mooi moment om (tuin-) vogels ook echt te helpen. Door vetbollen of pindasnoeren op te hangen, rond school en/of bij de leerlingen thuis. Leukst is om die ook samen te maken (zie onder 'extra'). In het ideale geval kunt u een compleet vogelrestaurant inrichten met een voedertafel en nog meer. Liefst op een plek die goed te zien is vanuit de klas. Inmiddels kunnen de kinderen al wat vogels herkennen dus dat maakt het mogelijk een waarnemingslijstje bij te houden.

PAGINA 4

Niet iedereen zal het zich realiseren, maar vogels doen eigenlijk hun best om herkend te worden. In de natuur is het: soort zoekt soort. Het is dus in hun belang door soortgenoten herkend te worden en zelf soortgenoten te herkennen. Soms zijn de mannetjes opvallender gekleurd dan de vrouwtjes. De vrouwtjes broeden meestal en op het nest is het zaak niet op te vallen. Maar dat is toch veel minder vaak het geval dan de meeste mensen denken. Er zijn ook vogels waarbij beide geslachten broeden. En hollenbroeders als de koolmees en pimpelmees kunnen het zich veroorloven om opvallend gekleurd te zijn.

Opdracht: de tuinvogeltelling 5 6

Let erop dat de kinderen goed de introductie van de opdracht lezen: een bericht van Mylène komt uit de voortuin en moet dus in de rode tabel worden ingevuld. De gegevens van Jurre (achtertuintuin) moeten in de blauwe tabel komen. De gegevens moeten chronologisch worden ingevuld en soms verwijst een sms naar een voorgaand bericht. Het is dus van belang dat de berichten per persoon (Mylène of Jurre) in volgorde van de tijd worden ingevuld. Via het Nieuws uit de Natuur-bordboek kunt u filmpjes van de vogels uit deze opdracht laten zien.

Hilversum, Lijsterstraat 12, voortuin		
tijd	vogel	aantal
11.05	pimpelmees	3
11.08	koolmees	2
11.12	spreeuw	5

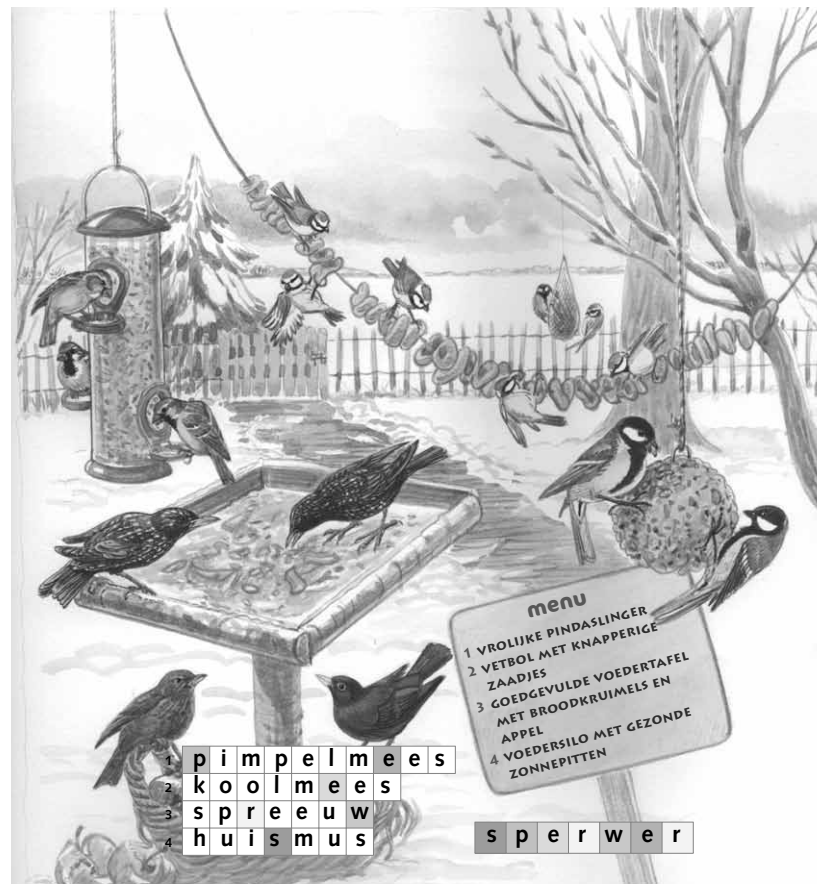
Hilversum, Lijsterstraat 12, achtertuin		
tijd	vogel	aantal
11.03	merel, man	2
11.06	huismus, man	1
11.09	huismus, vrouw	1

PAGINA 5

In de opdracht is steeds één soort op een bepaald 'gerecht' te vinden. In de praktijk zullen vogels zich hier minder strikt aan houden. Vooral de voedertafel is eigenlijk voor alle vogels goed toegankelijk. Mezen zijn echte acrobaten: zij kunnen het best overweg met vetbollen en pindasnoeren.

Opdracht: het vogelrestaurant 5 6

De oplossing is misschien wat cru maar wel een feit: een sperwer is een roofvogel die gespecialiseerd is in de jacht op kleine vogels. Sperwers komen steeds vaker in tuinen voor om daar een vogel te grazen te nemen. Niet voor tere zieltjes maar wel een spectaculair gezicht en puur natuur.

EXTRA

Nationale Tuinvogeltelling

In het weekend van 21 en 22 januari organiseert Vogelbescherming weer de Nationale Tuinvogeltelling. Via de site is een met duidelijke foto's geïllustreerd telformulier te downloaden. U kunt hiermee al warmdraaien in de klas en fanatieke leerlingen die thuis een tuin of balkon hebben stimuleren in het weekend echt mee te doen. Het is te overzien: een half uur op een zelfgekozen moment in het genoemde weekend. De score is online door te geven.

Een vogelrestaurant maken

Je kunt pindasnoeren en vetbollen kant-en-klaar kopen, maar het is natuurlijk leuker om ze zelf te maken. Een recept voor vetbollen is te vinden op de site van [Vogelbescherming](#). Een pindasnoer is nog simpeler. Let er wel op dat het ongebrande pinda's zijn. Het is overigens ook leuk om een paar ongebrande pinda's in een bloempot te planten en op te kweken, maar dat is een ander thema.

SNAVELS

AFLEVERING 15
VRIJDAG 20 JANUARI 2012

NIEUWS UIT DE NATUUR

DOELSTELLINGEN

Na het zien van de aflevering en het werken met het begeleidend materiaal kunnen de kinderen:

- vertellen dat de snavels van vogels zijn aangepast aan het voedsel dat ze eten;
- vertellen welke aanpassingen vogels hebben om hun voedsel te verteren.

Sluit aan bij kerndoelen 40 en 41.

LESVERLOOP

Voor het kijken

Neem als introductie op het onderwerp een schaar, een pincet en verschillende soorten tangen mee. Laat de kinderen - al of niet proefondervindelijk - vaststellen dat de vorm van het gereedschap bepalend is voor wat je er mee kunt. Een pincet is voor het fijne werk maar je kunt er niet veel kracht mee zetten. Met een combinatietang kan dat wel. U kunt daarna de vergelijking trekken met snavels maar u kunt er ook mee wachten. Waarschijnlijk zien de kinderen de

overeenkomst zelf wel tijdens het bekijken van de uitzending.

Het tv-programma

Presentatrice Mylène Gordinou de Gouberville heeft een vogel die ze aan het voeren is. Helaas wordt ze door het beestje gebeten. Zo komt ze tot de ontdekking dat de snavels van vogels zijn aangepast aan het voedsel dat ze eten: de start van een zoektocht naar verschillende snavels en hun functie.

Na het kijken

Ga aan de hand van een vogelposter, vogelboeken of plaatjes op internet (Google bijvoorbeeld bij Afbeeldingen op 'snavels') samen met de leerlingen na hoeveel variatie in snavelvormen er is. Hou een verkiezing voor de mooiste, handigste of gekste snavel. Sluit af met een creatieve opdracht: het tekenen van een van de vogels of het maken van een 'snavelmasker' dat de leerlingen met een elastiek over hun eigen neus en mond kunnen plaatsen.

HET LEERLINGENBLAD

PAGINA 6

Op de openingsfoto staat een ijsvogel met een pasgevangen visje in zijn snavel. Dat toont mooi waarvoor zijn snavel dient: om voedsel te bemachtigen. Het is een echte dolksnavel. De ijsvogel duikt vanaf een tak als een speer het water in als hij een visje ziet. Een rechte, stevige snavel is voor dat doel het meest geschikt: die is gestroomlijnd en geeft goede grip. Op de omslag van het werkboekje staat een andere visser: de papegaaiduiker. Deze noordelijke zeevogel vist op een andere manier. Hij zwemt onder water met hulp van zijn vleugel en grijpt visjes tijdens een achtervolging. Omdat hij zijn vangst met zijn tong kan vasthouden kan hij meerdere visjes vangen vóór hij ze opeet of aan zijn jong voert. De papegaaiduiker op de foto heeft een hele rij zandspieringen in zijn snavel. Bij papegaaiduikers is de snavel in de paartijd erg fraai gekleurd. Hij heeft dus nog een doel: een partner verleiden. Ook bij de toekan vervult de snavel een belangrijke rol als (ver)sieraad.

PAGINA 7

Snavels zijn (letterlijk) een schoolvoorbeeld voor vorm en functie. Ze vormen het gereedschap van de vogel. Zie ook de suggestie bij 'voor het kijken'.

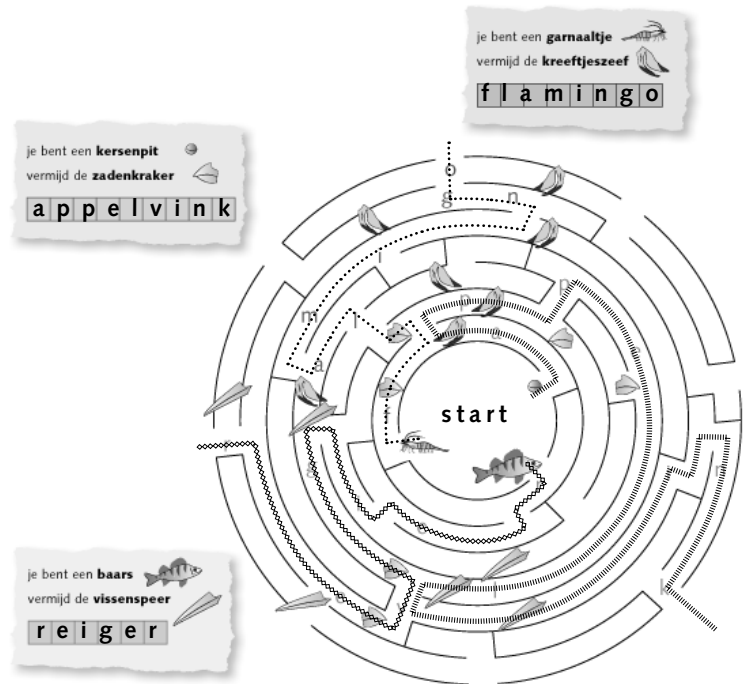

Opdracht: het snavel-doolhof (5) 6

Misschien is het nodig om de techniek van het doolhof eerst klassikaal toe te lichten. De snavel die je moet vermijden is een obstakel. Er is steeds maar één route mogelijk. Probeer het vooraf zelf uit.

In de opdracht spelen drie soorten snavels een rol:

- de 'zadenkraker': de krachtige snavel van de **appelvink**, die ook echt kersenspitten kan kraken.
- de 'kreeftjeszeef': de merkwaardige, kromme snavel van de **flamingo**. Hierin zitten een soort 'baleinen', via pompende bewegingen met zijn tong zeeft hij kleine beestjes uit het water.
- de vissenspeer: de krachtige dolksnavel van een **reiger**. Vergelijkbaar met de snavel van de ijsvogel (zie de informatie bij pagina 6) maar nog een stuk langer en steviger.

PAGINA 8

Opdracht: snavel gezocht! (5) 6

In het leerlingenblad zijn alleen de snavels afgebeeld, in het Nieuws uit de Natuur-bordboek kunt u meer van de vogels laten zien.

De **grutto** zoekt wormen en andere bodemdieren in weilanden en in de modder van wadkusten. Hij heeft daarom een lange, slanke snavel. De snavel is flexibel en vooral de top is erg gevoelig. Hij zoekt zijn voedsel op de tast.

De **kruisbek** heeft een merkwaardige snavel: de onder- en bovensnavel buigen elk een andere kant op waardoor de punten kruislings langs elkaar vallen. Het is een gespecialiseerd werktuig om zaden uit de kegels van naaldbomen te peuteren. Met de snavel buigt de vogel de taai schubben uit elkaar waarna hij het zaad met zijn tong kan pakken.

Net als andere roofvogels heeft de **havik** een stevige haaksnavel. De bovensnavel heeft een scherpe punt. Anders dan veel mensen denken gebruiken ze hun snavel zelden om prooien te vangen: dat doen ze met hun klauwen. De snavel is eetgerei om de prooi (vaak een vogel) te plukken en er stukjes vlees van af te trekken.

De **boomkruiper** is een niet zo opvallend vogeltje. Als je hem eenmaal kent, zie je hem echter regelmatig. Hij kruipt tegen een stam omhoog op zoek naar spinnen, insecten en andere diertjes die tussen de schors verborgen zitten. Zijn snavel is een krom 'pincetje'.

Spechten zoals de afgebeelde **grote bonte specht** zijn sterk gespecialiseerd. Hun snavel en schedel zijn erop gebouwd dat ze in hout kunnen hakken. Ze doen dat om voedsel te zoeken (vooral keverlarven), maar ook om een nesthol uit te hakken. En soms roffelen ze om zich aan soortgenoten te laten horen. De snavel is zwaar gebouwd: puntig, recht en met een brede basis.

